Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

1 martie 2012*

„Protecția consumatorilor — Contracte negociate în afara spațiilor comerciale — Directiva 85/577/CEE — Domeniu de aplicare — Excludere — Contract de asigurare bazat pe unități de cont”

În cauza C-166/11,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Audiencia Provincial de Oviedo (Spania), prin decizia din 24 martie 2011, primită de Curte la 5 aprilie 2011, în procedura

Ángel Lorenzo González Alonso

împotriva

Nationale Nederlanden Vida Cia De Seguros y Reaseguros SAE,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul M. Safjan, președinte de cameră, domnul E. Levits și doamna M. Berger (raportor), judecători,

avocat general: doamna V. Trstenjak,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Irlanda, de D. O’Hagan, în calitate de agent;

— pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de J. Baquero Cruz, în calitate de agent,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: spaniola.

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale (JO L 372, p. 31, Ediție specială 15/vol. 1, p. 188).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul González Alonso, pe de o parte, și Nationale Nederlanden Vida Cia de Seguros y Reaseguros SAE (denumită în continuare „Nationale Nederlanden”), pe de altă parte, cu privire la o acțiune privind rezilierea unui contract de asigurare denumit „unit linked” (pe unități de cont) și restituirea primelor plătite de domnul González Alonso în temeiul contractului respectiv.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577 prevede:

„Prezenta directivă nu se aplică:

[…]

(d) contractelor de asigurări.”

4 Articolul 2, intitulat „Domeniul de aplicare”, din Directiva 2002/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 noiembrie 2002 privind asigurarea de viață (JO L 345, p. 1, Ediție specială 06/vol. 4, p. 192, denumită în continuare „Directiva «asigurarea de viață»”) prevede:

„Prezenta directivă se referă la inițierea și exercitarea activității independente de asigurare directă […] sub forma activităților definite în continuare:

1. următoarele tipuri de asigurări, în cazul în care au o bază contractuală:

   (a) asigurări de viață, adică acea categorie de asigurări care include, în special, asigurarea de supraviețuire, asigurarea de deces […];

   (b) anuități;

   […]

[…]”

5 Potrivit articolului 35, intitulat „Perioada de anulare”, din această directivă:

„(1) Fiecare stat membru prevede că un asigurat care încheie un contract individual de asigurare de viață dispune de o perioadă între 14 și 30 de zile de la data la care a fost informat de încheierea contractului în care poate anula contractul în cauză.

Preavizul de anulare înaintat de asigurat îl eliberează pe acesta de orice obligație viitoare care rezultă din contract.

Restul efectelor legale și condițiile de anulare sunt determinate de legislația aplicabilă contractului definită la articolul 32, în special cu privire la aranjamentele pentru informarea asiguratului în legătură cu încheierea contractului.

[…]”

6 Articolul 36, intitulat „Informații pentru titulari”, din directiva respectivă prevede:

„(1) Înainte de încheierea contractului de asigurare, titularului i se comunică cel puțin informațiile enumerate în anexa III punctul A.

[…]

(4) Modalitățile de aplicare a prezentului articol și a anexei III sunt stabilite de statul membru al angajamentului.”

7 Punctul III din anexa I la Directiva „asigurarea de viață” menționează drept „clasă” a asigurării directe reglementate de această directivă „[a]sigurările menționate la articolul 2 alineatul (1) literele (a) și (b), care sunt legate de fondurile de investiții”.

8 Potrivit punctului (a)13 al literei A din anexa III la această directivă, „[m]odalități[le] de exercitare a dreptului de reziliere” trebuie comunicate asiguraților înainte de încheierea contractului.

9 Potrivit articolului 1 din prima Directivă 79/267/CEE a Consiliului din 5 martie 1979 de coordonare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind inițierea și exercitarea activității de asigurare directă de viață (JO L 63, p. 1):

„Prezenta directivă vizează accesul la activitatea independentă de asigurare directă […] și desfășurarea acesteia în cazul activităților menționate în continuare:

1. următoarele asigurări, atunci când decurg dintr-un contract:

(a) clasa «asigurări de viață» […].” [traducere neoficială]

10 Punctul III din anexa la această directivă califică drept clasă a asigurării de viață „[a]sigurările menționate la articolul 1 punctul 1 litera (a) […] care sunt legate de fondurile de investiții”.

Dreptul național

11 Directiva 85/577 a fost transpusă în ordinea juridică spaniolă prin Legea 26/1991 privind contractele încheiate în afara spațiilor comerciale (Ley 26/1991 sobre contratos celebrados fuera de los establecimientos mercantiles) din 21 noiembrie 1991 (BOE nr. 283 din 26 noiembrie 1991). Legea 26/1991, care a fost în vigoare până la 1 decembrie 2007, este aplicabilă situației de fapt din acțiunea principală.

12 Potrivit articolului 2 alineatul 1 punctul 3, Legea 26/1991 nu se aplică în cazul „contractelor de asigurare”.

13 Conform articolului 3 alineatele 1 și 2 din Legea 26/1991:

„1. Contractul, respectiv oferta contractuală […] trebuie încheiate în scris, în dublu exemplar, însoțite de un document de revocare, și trebuie datate și să poarte semnătura olografă a consumatorului.

2. Documentul contractual trebuie să conțină […] o mențiune clară și exactă privind dreptul acestuia din urmă de revocare a consimțământului dat, precum și condițiile și consecințele exercitării acestui drept.”

14 Potrivit articolului 4 primul paragraf din Legea 26/1991, „[c]ontractul încheiat sau oferta prezentată cu încălcarea condițiilor stabilite la articolul precedent poate fi anulată la cererea consumatorului.”

Situația de fapt din acțiunea principală și întrebarea preliminară

15 Din decizia de trimitere rezultă că, în luna iulie a anului 2007, un angajat al Nationale Nederlanden l-a vizitat pe domnul González Alonso la locul de muncă pentru a-i oferi un produs financiar. Angajatul respectiv l-ar fi informat pe acesta că produsul constă într-un cont purtător de dobândă cu randament ridicat care îi oferă deponentului posibilitatea de a recupera în orice moment capitalul investit.

16 Instanța de trimitere a precizat că domnul González Alonso a acceptat oferta și a semnat o serie de documente constând într-o poliță de asigurare la un așa-numit „Segur Fondo Dinámico”, un chestionar de asigurare privind datele personale ale asiguratului și starea sa de sănătate, precum și o autorizare adresată băncii sale privind prelevarea primelor de asigurare. După semnarea acestor documente, Nationale Nederlanden ar fi început să debiteze direct contul bancar al domnului González Alonso cu primele de asigurare consecutive de la 3 septembrie 2007 până la 30 mai 2008, în sumă totală de 3 083,30 euro.

17 Domnul González Alonso s-a adresat Nationale Nederlanden în cursul lunii iulie a anului 2008, comunicându-i dorința sa de a recupera cuantumul total al sumelor plătite. Aceasta din urmă a refuzat restituirea sumei respective. Confruntat cu acest refuz, domnul González Alonso a formulat în fața instanțelor din Oviedo o acțiune întemeiată pe articolul 4 din Legea nr. 26/1991, solicitând anularea contractului și restituirea primelor plătite.

18 Potrivit Audiencia Provincial de Oviedo, sesizată cu soluționarea apelului, documentul denumit „Segur Fondo Dinámico” semnat de domnul González Alonso conține o asigurare de viață în cadrul căreia apar ca beneficiari desemnați de asiguratul din contractul de asigurare acesta și copiii săi, cu un capital asigurat în caz de deces de minimum 3 000 de euro. La asigurare ar fi fost adăugate și alte tipuri de prestații, care ar denatura caracteristicile proprii asigurării de viață și ar transforma-o într-un contract de tip mixt. Astfel, prestațiile proprii acestei modalități de asigurare ar fi combinate cu prestații care ar corespunde unui produs de investiție financiară propriu-zis.

19 Instanța de trimitere arată că primele plătite lunar de asigurat par a fi destinate unei investiții financiare în cadrul căreia clientul poate alege repartizarea fondurilor sale în conformitate cu portofoliul care îi este prezentat. Astfel, în cadrul alegerii făcute de domnul González Alonso, 30 % din primele achitate sunt destinate investirii într-un fond intern gestionat de Nationale Nederlanden, 60 % în instrumente cu venit variabil și 10 % sunt destinate investirii în instrumente cu venit fix.

20 Așadar, potrivit instanței de trimitere, domnul González Alonso a încheiat un contract bazat pe unități de cont, care s-ar caracteriza prin faptul că asigurătorul nu suportă decât riscul actuarial, în timp ce riscul financiar al investiției este transferat asiguratului. Acesta din urmă și-ar asuma acest risc în schimbul anumitor avantaje fiscale.

21 În aceste împrejurări, în pofida excluderii contractelor de asigurare din domeniul de aplicare al Directivei 85/577, prevăzută la articolul 3 alineatul (2) litera (d) din aceasta, precum și a excluderii corespunzătoare cuprinse la articolul 2 alineatul 1 punctul 3 din Legea 26/1991, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la eventuala includere a contractului în discuție în acțiunea principală în

domeniul de aplicare al directivei respective. Astfel, potrivit acestei instanțe, o asemenea interpretare ar putea fi justificată, ținând cont de jurisprudența Curții, care ar fi subliniat în repetate rânduri că excluderile prevăzute la articolul 3 din Directiva 85/577 trebuie să fie interpretate în mod restrictiv.

22 Instanța de trimitere observă că, în cazul în care un produs financiar considerat ca făcând parte din contractele bazate pe unități de cont poate fi inclus în domeniul de aplicare al Directivei 85/577, i-ar fi aplicabile cerințele de formă impuse la articolele 3 și 4 din Legea 26/1991 și, prin urmare, ar fi posibilă anularea contractului semnat de apelantul din litigiul principal.

23 În aceste împrejurări, Audiencia Provincial de Oviedo a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577 […] trebuie interpretat restrictiv, în sensul că nu este aplicabil în cazul unui contract încheiat în afara unui spațiu comercial, prin care se oferă o asigurare de viață în schimbul plății lunare a unei prime destinate investirii, în diferite proporții, în instrumente cu venit fix, în instrumente cu venit variabil și în produse de investiții financiare ale aceleiași societăți?”

Cu privire la întrebarea preliminară

24 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă un contract încheiat în afara unui spațiu comercial, prin care se oferă o asigurare de viață în schimbul plății lunare a unei prime destinate investirii, în diferite proporții, în instrumente cu venit fix, în instrumente cu venit variabil și în produse de investiții financiare ale societății cocontractante, este exclus, conform articolului 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577, din domeniul de aplicare al acesteia.

25 În această privință, trebuie amintit, în primul rând, că Directiva 85/577 nu conține nicio definiție a noțiunii „contract de asigurare”. În plus, această directivă nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre cu privire la acest aspect. De asemenea, astfel cum decurge din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, precum și ale principiului egalității, domeniul de aplicare al noțiunii „contract de asigurare” trebuie stabilit ținând cont de contextul în care se încadrează această directivă și trebuie să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 ianuarie 1982, Corman, 64/81, Rec., p. 13, punctul 8, și Hotărârea din 6 martie 2008, Nordania Finans și BG Factoring, C-98/07, Rep., p. I-1281, punctul 17).

26 În al doilea rând, potrivit unei jurisprudențe constante, derogările de la normele de drept al Uniunii care au ca scop protecția consumatorilor trebuie să fie interpretate în mod strict (a se vedea Hotărârea din 13 decembrie 2001, Heininger, C-481/99, Rep., p. I-9945, punctul 31, și Hotărârea din 15 aprilie 2010, E. Friz, C-215/08, Rep., p. I-2947, punctul 32).

27 Cu toate acestea, astfel cum a precizat deja Curtea, protecția consumatorilor vizată de Directiva 85/577 nu este absolută și are anumite limite (a se vedea Hotărârea din 10 aprilie 2008, Hamilton, C-412/06, Rep., p. I-2383, punctele 39 și 40, și Hotărârea E. Friz, citată anterior, punctul 44). Excluderile cuprinse în articolul 3 alineatul (2) din Directiva 85/577 fac parte din aceste limite. O interpretare deosebit de restrictivă a acestor excluderi ar avea drept consecință să le lipsească de efectul util și nu poate fi, așadar, reținută.

28 Or, în ceea ce privește tipul de contract în discuție în acțiunea principală, acesta prevede în special o asigurare de viață în sensul strict al noțiunii. Așadar, nu rezultă că o calificare a unui astfel de contract drept „contract de asigurare” în sensul Directivei 85/577 este vădit eronată. Astfel, deși prin contractul în discuție în acțiunea principală se oferă o asigurare de viață în schimbul plății lunare a

primelor destinate investirii în instrumente cu venit fix și cu venit variabil, precum și în produse financiare, al căror risc financiar este suportat de asigurat, astfel de prevederi contractuale nu sunt, cu toate acestea, neobișnuite.

29 Dimpotrivă, contractele denumite „unit linked", „pe unități de cont" sau „legate de fondurile de investiții", precum cel încheiat de domnul González Alonso, sunt frecvente în dreptul asigurărilor. În consecință, legiuitorul Uniunii a considerat că, astfel cum rezultă expres din cuprinsul punctului III din anexa I la Directiva „asigurarea de viață" coroborat cu articolul 2 punctul 1 litera (a) din această directivă, acest tip de contract face parte din clasa asigurărilor de viață.

30 Pe de altă parte, înainte de intrarea în vigoare a Directivei 85/577, asigurările legate de fonduri de investiții erau deja considerate, conform articolului 1 punctul 1 litera (a) din Directiva 79/267, precum și punctului III din anexa la aceasta, ca făcând parte dintr-o clasă a asigurării de viață. Cu toate acestea, prin adoptarea Directivei 85/577, legiuitorul Uniunii nu a restrâns noțiunea „contract de asigurare" în sensul că aceasta nu s-ar aplica în cazul asigurărilor legate de fonduri de investiții.

31 În aceste condiții, în lipsa unor dispoziții contrare, este justificat să se considere că, prin adoptarea Directivei 85/577 și prin excluderea totală a contractelor de asigurare din domeniul de aplicare al acesteia, legiuitorul Uniunii ar califica drept contracte de asigurare contractele legate de fonduri de investiții.

32 Prin urmare, trebuie să se constate că aceste contracte nu fac parte din domeniul de aplicare al acestei directive.

33 Această interpretare a articolului 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577 nu exclude de altfel de la bun început posibilitatea consumatorilor de a rezilia, în anumite împrejurări, un contract de asigurare. Astfel, Directiva „asigurarea de viață" prevede la articolul 35 alineatul (1) coroborat cu articolul 36, precum și cu punctul (a)13 al literei A din anexa III, dreptul asiguratului de a rezilia contractul de asigurare. Cu toate acestea, revine numai instanței de trimitere sarcina să verifice dacă în speță sunt îndeplinite cerințele necesare pentru exercitarea acestui drept.

34 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că un contract încheiat în afara unui spațiu comercial, prin care se oferă o asigurare de viață în schimbul plății lunare a unei prime destinate investirii, în diferite proporții, în instrumente cu venit fix, în instrumente cu venit variabil și în produse de investiții financiare ale societății cocontractante, nu face parte, conform articolului 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577, din domeniul de aplicare al acesteia.

Cu privire la cheltuielile de judecată

35 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Un contract încheiat în afara unui spațiu comercial, prin care se oferă o asigurare de viață în schimbul plății lunare a unei prime destinate investirii, în diferite proporții, în instrumente cu venit fix, în instrumente cu venit variabil și în produse de investiții financiare ale societății cocontractante, nu face parte, conform articolului 3 alineatul (2) litera (d) din Directiva 85/577/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind protecția consumatorilor în cazul contractelor negociate în afara spațiilor comerciale, din domeniul de aplicare al acesteia.

Semnături